„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте сваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Бирлија у лебарској улици.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 114. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 31. ЈУЛА 1891. ГОДИНА XXVI.

ГЛАВНИ УРЕДНИК: СТЕВАН ЈОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: МИТА ТЕОДОРОВИЋ.

ОРУЖАНА ЕВРОПА И САВЕЗИ ВЕЛЕСИЛА — ЕВРОПСКИХ.

У читавој Европи влада већ од две десетине година нека запетост, међу државама. После француско-пруског рата од 1870—71. године беше се одношај међу велесилама сасвим изменуо, јер нестаде Наполеонове Француске, а на њено место ступише Немачка, да преузме вођство у европском концерту. Француска у оно доба под тешким ударцима увидела је да јој треба времена да се опорави и стане на своје ноге, а Аустрија, тада већ Аустро-Угарска претрпљеним поразом код Кенигреца није у први мах помишљала на какве ратоборне циљеве; а Италија тек што се беше ујединила, имађаше и код своје куће доста посла. Остаде Русија која је имала задатак од кримскога рата „да се прикупља“ по речима Горчаковљевим; даље ту још беше и Турска која живећи из дана у дан, стараше се о своме тако рећи „благоутробију“, а народима хришћанским под њеном управом како било.

Таква беше ситуасија у седамдесетим годинама. Немачка кад је постала велесилом, онда није гледала савесним начином да се одужи ономе, који је својом неутралношћу највише допринео њеном силном успеху и уједињењу државном; но се владала по кривом политичком начелу оном, као да политика не познаје благодарности, те је на берлинском конгресу 1878. године изневерила Русију — ону Русију, која је својим двестагодишњим пријатељством Пруску подигла на кормило Европе и помогла јој да дође до уједињења читаве Немачке под њеном (пруском) хегемонијом.

На том берлинском конгресу било је питање о слободи и самосталности балканских народа а наиме о самосталности српскога народа, који још тада стењаше под турским игом. Но сви знамо шта је Србија и Црна Гора добила, ма да су обе победоносно војевале, а позната нам је и судбина Босне и Херцеговине. Ту је Немачка подпомогнута Енглеском Русију изневерила. Овим својим понашањем отуђила је Немачка Русију од себе, а сав руски народ кад ово виде отворено захтеваше од своје владе, да се свако зближење и додир са Немачком избегава а баш и прекине.

У то доба се већ и француска држава опорављати почела, а у француском народу лежи голема снага, која се лако сломити не може, те кад ова брзим корацима пође у напредак, ништа природније јој не беше, но да баци своје погледе на моћну Русију. Кад Немачка виде, шта уради са својом политиком, поче се опет приближавати Русији, но кад отуд доби корпу, не остаде Бизмарку ништа друго, но да потражи себи заштите и пријатељства код других држава. Наравно у свима европским државама се оружање брзо усавршаваше. Тада 1879. г. беше на кормилу спољашње политике у Аустро-Угарској гроф Андрашије, који из освете против Русије, а и из уображене бојазни од Словенства у Аустрији, склопи савез са Немачком, те тиме мађарски народ до таквог угледа подиже у Европи, каквог исти не имађаше давно. Непотраја дуго а у тај савез ступи и Италија, те се тај савез назва тројним савезом. Хтедоше сад ове савезнице и остале државе у своју мрежу увући, али им то за првог трајања савезног уговора не испада за руком. Да је пак тај савез склопљен у циљи ратоборној, види се из тога, што је у Бугарској подржавао, а и сада подржава сасвим незаконито стање, — подржава Кобурга и Стамбулова, ма да баш по Берлинском уговору, који они по својој вољи скројише, не би смео Кобург ни једнога дана бити тамо, а такође ни незаконито сједињење Румелије с Бугарском, не би смело постојати. Но колико је даље пута Немачка Француску вређала, не би ли је на рат изазвала, те још док не приправна беше, да јој нове поразе нанесе и коначно ју уништи. Нећемо ни да говоримо о томе, кад мисли Аустро-Угарска по берлинском уговору, напустити окупацију Босне и Херцеговине, јер то би нас далеко одвело, доста то да се констатује, да тројни савез зацело гаји ратоборне мисли и циљи, само што оне силе против којих је исти наперен, и сувише опрезно поступаше, да неби из своје резерве повучене биле.

Кад пак виде Немачка и њен млади цар Вељем, да се при обнови њиховога савеза Русија за тај савез придобити не може, он не мироваше, но готово сву Европу обиђе у циљи да потражи савезника. После многих путовања обнови се прошлога месеца по ново савез између Немачке, Аустро-Угарске и Италије. Заликоваше гласила ових сила и раструбише на све стране да је савез склопљен те да се никога не плаше; али сада прогласише тај савез као савез за осигурање мира „лига мира“, ма да још додаваше и тврдише, да је и Енглеска у њихов савез као четврта сила ступила. Чудновато изгледа, како сада нема никаквог ликовања услед склопа савеза. Али има томе и свога дубљег узрока. Ко је год пратио и наше новинарске гласе, који су предходили овоме продужењу савеза, сваки се могао уверити, какве је тешкоће морало претурити ово подузеће. У Италији било је неописане ларме и протеста код становништва, а у сабору у јавној седници се посланици и потукоше само да би спречили министра Рудинија, да не пристане на подпис уговора. Ко пак познаје промењивост италијанског духа, тај ће лако појмити поузданост њихову као савезника; у аустријском рајхсрату младочех Вашати жестоко нападаше на обнову тројног савеза, а Бизмарк у Немачкој то и данас чини.

Шта беше дакле природније, него да се оне две државе, побратиме, које беху до сад потискиване и којима се толико радило на супрот. Оне нису могле другче поступати, но се морадоше једна другој приближити у циљи очувања свога опстанка и образа. Те две силе јесу Русија и Француска. Ко познаје силу и јачину те две државне велесиле, тај ће лако појмити замашај овога зближења, кад још и то узме у обзир, да је тај савез основан на природном темељу, јер су га оба народа примила оберучке, као излив своје воље и своје потребе. Ко је пратио узајамно братимљење ова два народа приликом посете француске флоте у Русији, тај ће му појмити значај и домашај му.

Нас је жао, што у овоме другоме савезу не видимо нашу државу Аустро-Угарску, јер тај савез је искрен, што је основан на народној жељи, да сачува и своју самосталност а и другоме да је осигура н. пр. Француској, а жао нас је и зато јер знамо да би оне друге обе савезнице, једна дочекале, да нам се какав малер догоди, па да онда оне свој део извуку. Нама треба да је прва брига да са свима суседима живимо добро, да балканске народе видимо ослобођене, јер имати поред себе добре и јаке суседе, то значи и самога себе подичити и ојачати.

*

Поглед по свету.

— Ових дана био је Златноме Прагу конгрес чешких учитеља. На збору овом било је више од 5000 учесника из Чешке, Моравске, Шлезије и неких југословенских земаља. Пошто је заменик градоначеника др. Ајзелт поздравио збор у име прашког варошког већа, увео је реч др. Херолд у име младоческих посланика. У говору свом рече, да се нада, ће чешки посланици и од сада остати верни оним начелима, који их до данас руководише. Уједно је додао, да младоческе посланике при потпомагању захтева учитељских не руководе никакви други мотиви до ли ти, што је учитељство значајан сталеж по чешки народ. После тога поздравише два хрвацка учитеља своје другове у име хрвацког учитељства. Саборски посланик Сокол предложио је збору ову резолуцију: „Потребама чешког народа може задовољити само јавна, свима конфесијама и свима вероисповестима приступачна школа, која на темељу закону одговара слободи вере и савести“. Даље вели та резолуција ово: „Пошто је надзор над верским васпитањем и веронауком у народним школама остављен искључиво верским удружењима, то је онда основан захтев, да се надзор над осталим васпитањем и осталом поуком повери образованим и искусним стручњацима, а нарочито учитељима народних и грађанских школа“. Резолуцију ову је збор усвојио једногласно, ма да је на збору било и неколико свештеника.

— Као што већ јависмо, дао је охридски епископ Пајсије оставку на епископској почасти. Надлежне власти примише ту оставку и сад ваља да се постави нов епископ. Како је епископска столица у Охриду врло важна позиција по Србе у Старој Србији и Маћедонији, то ће српска влада порадити код цариградског патријарха, да на упражњену епископију буде постављен Србин за епископа, не би ли се тим начином доскочило већ једном несретној пропаганди бугарској.

ЛИСТАК.

ЖЕНИЈАЛНИ СУДАЦ.

Од Коломана Миксата.

Стари Јован Фодор, најимућнији паорски великан, седео је сада у тешко гвожђе окован у сегединском граду.

Није хтео ништа да призна, матори угурсуз, ма да је много што-шта показивало, да је он главни виновник многом жалосном делу. Омча око врата му преплетала се све у мању карику, али никад толико, да би га угушити могла.

На све стране чувени истражни судац Лаучик, покушао је већ све могуће, али никад није могао да дозна што извесно.

Кад једног дана — кад је изгубио већ скоро сваку наду — отворише се врата од канцеларије и у собу уђе дивна млада паорска. На ногама јој по моди црвене ципеле, а око врата до пете дугачка свилена марама.

— Добар дан желим, благородни господине!

— Бог добро дао, лепојко моја! — рече Лаучик, леђо ју погледав. — Шта тебе донесе овамо, голубице моја?

— Та, ето, дошла сам к своме мужу, то јест ако ме благородни господин пусти унутра к њему.

— А ко је твој муж?

— Фодор Јанош.

— А! Фодор Јанош? — рече Лаучик чудећи се. — Богме не бих веровао, да има тако лепу младу.

Лаучику сад севну мисао у глави, да је одмах у почетку требао да се латио љубавнога конца. Али враг ће да се сети тога код 64-тогодишњег старца.

— А како сте могли тако млади и лепи да се удате за тако старог човека?

— Хја, нагонила ме сиротиња на то, благородни господине! Он ме је створио оном, што сам данас. Из праха подигао ме у велико богатство. Он је мене усрећио, а не ја њега

— Но, али сте дошли у зло доба, драга моја, јер муж вам је сад болестан и лечник је забранио, да пустим к њему било ма кога. Него дођите ви тамо од недеље . . . то јест онда ја опет нећу бити код куће. Знате шта, дођите ви тамо после пуне две седмице.

Лепа жена се удали. Далеко је становала, па и не дође у град до уреченог доба.

— Дошла сам, молићу лепо, — рече улазећи у собу к Лаучику.

— Дошли сте? А ко вас је звао? — поче Лаучик, туђински погледав ју.

— Благородни господин су изволели казати.

— Ја? И не познајем вас! Дакле, ко сте ви?

— Па зар ме не знате? Та ја сам била ту пре.

— Хја, душо, не могу ја познавати сваког човека. Окрене се овде по хиљаду људи дневно. Како вам је име?

— Мени је име Фодорка, молим понизно.

— Фодорка? Аха, знам већ. Но, па шта хоћете?

— Дошла сам к своме мужу, као што је речено.

— Дошли сте к своме мужу? — муцао је Лаучик зачуђено. — А зар нисте добили моје писмо?

— Нисам, молићу.

— Како то може да буде? А писао сам вам, голубице моја, да вам је муж умрио још у почетку прошле недеље. Ви сте о томе извештени.

Жена бризне у плач и јецајући рече:

— Нисам, ништа нисам добила.

— Ај, ај, како ме то љути. Та то је већ крајњи перед! Али то нећу оставити на томе!

Лаучик зазвони. Ушавшем слузи заповеди горопадно:

— Михајло, зовните ми писара.

— Писар дође.

— Чујте, амице, јесте ли ви послали на пошту оно писмо, у ком се извештава Фодорка о смрти свога мужа?

Писар се збуни.

— Истину реците! — грмио је Лаучик срдито.

— Опростите ми, господине принципале, ја сам заборавио . . . Сметнуо сам с ума.

Лаучик се сад тек разљути. Жестоко стаде бацати акта тамо амо, вичући непрестано.

— Ово је и сувише! То не ћу да трпим. Ова сирота жена није могла да дође ни на укоп. Закон је закон, али човечност је човечност. Торњајте ми се с очију, неваљалче један!

Па онда се питомо окрене к млади:

— Видите, ја нисам крив. Човек не може никад да врши своју дужност, као што треба, због таквих неуредних људи.

Мало по мало па ће и жена:

— Та баш кад се тако догодило, ко ту шта може . . . рече уздишући. — Не може се против бога ништа.

Кецељом брисала је сузе, или се тек само маркирала, као да брише, јер жена је лажна роба — и са хришћанском преданошћу оде из града.

Али не прође ни две седмице, а она беше и опет дошла у гиздавој црнини.

— Ај, ај! — викао је истражни судац, јер сад ју одмах познао. — Ви сте и опет овде? Шта ћете овде сваки час? Кол'ко пута да вам кажем, да вам је муж умрио.

— Нисам сад за то ни дошла, благородни господине, него . . .

— Но говорите брзо, јер немам времена.

Лепа удовица срамежљиво спусти очи.

— Послао ме амо попа . . . протепа тихо.

— Попа? Шта се мене тиче попа?

— Та и не тиче се вас, благородни господине, него каже, да прво донесем смртни лист, па онда ме тек може венчати.

— Венчати? А с киме? Шта говорите којекакве будалаштине?

— Са Сегеди Паликом.

— Ко је тај Сегеди Палика.

— Честит момак, благородни господине.

— Ај, ај! Ала сте се брзо заљубили! . . . Гле, гле, само . . . али таке су ти жене . . . али ипак није лепо, да сте тако брзо . . .

— Волем ја њега још одавна . . . Знате, још одавно смо се ми заволели . . .

— Ех, онда је што друго. То већ разумем. А каквог је занимања тај Палика?

— Био је кочијаш код покојног господара ми.

— Кад је тако — рече Лаучик доброћудно — немам ништа против, али то не иде тако брзо. На смртни лист треба „штемпли“, треба да се испише из протокола умрлих. Једном речју, то може да буде тек кроз пет дана го-

Српско и словенско новинарство.

Парница Јаше Томића ближи се крају. Српски народ се интересује за Томићеву ствар и необичним нестрпљењем очекују судбу Јашину. У једном од прошлих бројева донела је „Застава“ подлистак о том, шта мисле мађарски правнички кругови о парници Томићевој. У последњем броју свом доноси „Србобран“ чланак: „Правда држи земље и градове“. Чланак се овај бави доста опширно питањем о парници овој необичној. Писац чланка тог труди се, да колико је год могуће разбистри ову целу ствар. Ради његове занимљивости, а у интересу целе ствари доносимо чланак овај и обраћамо пажњу наших читалаца на њ. Чланак гласи:

„Туцинданска афера примиче се крају свом.

Парница Јаше Томића, бившег уредника „Заставе“, стоји пред највишим судом и очекује последњу реч правде земаљске. У року од месец дана, највиша правда земаљска преломиће свој штап над главом човека, којега је природа одредила за добра и корисна дела, а живот га немилосрдно догнао на оптуженичку клупу.

У данашњем броју „Србобрана“ довршује се призив Јаше Томића, упућен највишем суду угарском, као прилог обране. Тај призив изазива мисли, које не би ваљало оставити незабележене. Има нечега у целој овој несретној ствари, што је остало неопажено и недовољно искакнуто, а ваљало би га истаћи — правде ради.

Обичајно право је главна подлога савременог законодавства. Што је који закон приближнији обичајном — природном — праву, тим више се прилагођује природи сваког појединца, тим мање оставља услова за преступ, за повреду законских прописа. А што је који закон даље од обичајног права, тим је већи јаз између природе појединаца и законских прописа, тим више има услова за повреду закона, за преступ. Удаљавањем од обичајног права, писано право, закон, постаје све недокучнији обичном схватању, све противнији природи људској. А што је већи тај размак између природног и писаног права, тим више се даје маха, да се у оној празнини стварају неизбежни услови, који изазивају људску природу и нагоне је, да се огреши о писани закон. Природно право полази од личности и свршује у личности. А писано право и кад полази од личности, не полази и не свршује ради личносли, већ рад опште скупине, ради народа, државе. Природно право је општи закон ради сваког појединца, а писано право је закон за свакога ради свију. Но правда истом онде стиче свога правог израза и заштите, где су та два закона у складу, где је што мањи јаз између та два чиниоца, који треба да су један другоме међусобни извор и међусобна утока.

То је битна разлика између природног права и писаног закона, разлика, која се не да сасма изгладити, али се ипак нашло начина, да се ублажи. А то је било потребно да се истакне, како би се тачније обележио судар, који настаје из те разлике.

Јер, ако збиља имаде преступа, ако имаде повреде личнога права, где редован суд, где закон оштећеној личности не може да пружи довољна задовољења, онда је то заиста увреда части, или бар извесна врста увреде части. Има тако грозних увреда части, где сама част не дозвољава редован суд и заштиту писанога закона, где закон постаје немоћан да потпуно задовољи увређену част. Јер, ма како била праведна законска пресуда, ипак се буни, ипак устаје онај страшни, немилосрдни судија, јавно мнење, те потрза на среду обичајно право своје, да узастопце, кроз сав живот довикује увређеном јаднику: „Ти си кукавица! Тако страшне увреде не спира редован суд!“

Тешко човеку, кога тако грозно увреде! То је већ унапред пропао, сарањен човек.

А така несрећа, у највећој мери, снашла је Јашу Томића.

Главна је тежина оптужбе, да је Томић извршио дело са премедитацијом (предумишљајем), дакле, ладно, нечовечно, животињски, без потребе, а са напред смишљеном намером. А главни је разлог обране, да је дело само посљедица увреде, и равно величини увреде, да је дело настало из одбијеног и онемогућеног задовољења дубоко увређене части и поништене среће, и да је извршено услед продужења све даљих и све грђих увреда.

На тој тачци је сукобљено право природно и право писано. А да се не учини неправда, за то има само једно мерило.

Јаша Томић је учинио у обрану своје части само оно, што чини и сам з а к о н у својој обрану. Ако не мање, заиста, ни за длаку више. Ево примера за упоређење.

Преступник повреди закон, а закон тражи задовољења и — казни преступника. Преступник се претвара у злочинца и чини злочин за злочином, повреди закон и други пут, и трећи пут и много пута; а закон и други пут, и трећи пут и сваки пут тражи и налази задовољења — кажњава злочинца за сваки поједини злочин. Али злочинац чини продужење повреда, он и даље јуриша на закон, а закон тражи све вишег задовољења, па да би се коначно обезбедио од тога продужења повреда, закон најзад — убија злочинца.

То чини закон у своју обрану и чини право. А ево жива примера.

Само пре две три недеље обешен је у Енглеској неки дечак од десет година, по редовној пресуди највишег суда у Енглеској, који је изрекао пресуду на темељу слободоумног, свуда хваљеног и признатог закона енглеског. Пресуда је у главном образложена овако: дечак је толико покварен, да закон ни на који начин није могао да обезбеди своју неприкосновеност од продужења повреда и за то закон тражи од десетгодишњег злочинца последњу задовољштину и налаже, да се злочинац уништи.

А то, што закон тражи и чини у сваком случају, код сваке повреде, то исто учинио је и Томић — у крајњем случају. Кад је исцрпао све начине, да прибави задовољења увређеној части и поништеној срећи, и кад му се сви покушаји разбише у залуд, он је у продужењу све нових и нових увреда учинио једино и последње, што му је преостало. Разлика је само у томе, што закон у сваком случају може да прибави себи задовољења, без своје опасности, и то начином, који му се чини најзгоднији; а Томић је то могао да учини оним јединим начином, што га је ето бацило у опасност, која му данас грози.

А од човека, коме је сва крв прекипела, коме је душа поражена и смућена, коме је сва срећа разорена и част убијена, захтевати, да у своју обрану не учини ништа, па ни оноликo, колико правда, колико сам закон чини у своју обрану; то би значило захтевати од сатрвена и уништена човека, да буде савршенији од свих људи, да буде или неосетљивији од сваке животиње, или да буде савршенији од правде, савршенији од самог закона, у који су уложени толики умови и толики векови ладног размишљања. А кад се и код онако јасног и оноликог продужења увреда ипак говори о предумишљају, о ладно смишљеној намери, онда је то ништа мање но веровање, да увреда не вређа, да бол не боли, да унесрећеног не тишти тежина несреће његове.

Тако схватање било би противно и обичајном и писаном праву, који баш у оваким случајевима треба да делају складно. Свугде, а нарочито и највећма у питањима части, има нечега, што је недомашно ладном параграфу, што никоји писани закон на свету не може тачно да предвиди и да исцрпљиво обухвати. То је празнина људске несавршености, а ту празнину, која граничи са неправдом, треба и може да попуни само — савест праведног судије.

Правда држи земље и градове.

Па ако се хоће, да с разлогом верујемо у правду земаљску, онда се ми надамо добру и срећном исходу ове несрећне парнице. То би требао да жели сваки, који цени част и љуби ближње своје, јер од противнога исхода нема користи нико.“

тово, па и онда са доста параде. Дођите кроз четири дана.

Та четири дана на добро је употребио Лаучик.

При испитивању упустио се и у весело брбљање са Фодором Јаношом.

— Ај, Јаноше, Јаноше, ала имате лепу жену!... Не чудим се, што вас та лепа жена тако тврдо везује за живот.

Очи засветле у старог бећара.

— Имам богме! — рече гордо.

— Штета само што није верна.

Фодорове очи се закрвавише.

— Не говорите то, благородни господине. Мучите ме, чините са мном што хоћете, али не дирајте у неукаљано поштење моје жене, јер то већ не спада у службу правди.

— Но, но, но... не жести се, бађо.. јер тако је, као што рекох. Кад сам ја лагао вами?

— Знам, да нисте лагали, али то ипак није истина. Пре би се претворио враг у јагње, него што би моја жена постала врагом.

— Па ипак се воли са кочијашем. Сњиме држи, сњиме је држала.

— Не даље! — рикну бећар боно.

— Но, па чућете својим сопственим ушима. Хоћете ли?

— Да ли хоћу? Боље да се сруши небо нада мном. Али ћу ипак бити тамо, — знам, да ћете се осрамотити, благородни господине.

Лаучик се иронично насмеје на ово, и тај смеј је много јаче бô у срце заљубљеног маторог бећара, него што би га мучиле муке и самог Радаје.

Као што је утврђено, четврти дан тамо беше лепа жена. Лаучик је одржао своју реч. Старог бећара је затворио у суседну собу међу два чувара, да чује све, али да не може на поље.

К лепој жени пак овако рече, показујући на импровизирани судбени сто:

— Но, кажите господи овој, шта желите. Поновите, што сте мени рекли: како сте се познали са Сегеди Паликом и изјавите, да хоћете да се удате за њега.

Фодорка напросто исприча још једном целу ону срамну историју... само каткад би спустила питоме плаве очи или би повукла мараму више на очи.

Кад је изговорила и последњу реч, наједаред пукоше врата на зиду суседне собе и звечећи ланцима јурну на њих Фодор Јанош, отев се из руку чувара, са подигнутим песницама.

— Убио те бог, Софијо!

— Јаој мени, јаој мени! — врисну жена. — Милост! Милост!

— Ти си говорила већ! — рече презорно. — Благородни господин ће да узме сад перо и да пише. Сад ћу ја да говорим.

Судац узе брже хартију и перо, а он још једном осветљиво погледа на жену.

— Радо ћу да пођем на вешала, али ћеш и ти са мном Софијо... са мном ће и онај лупеж. Лепо ћемо сви заједно, моја грлице!

— Ја сам невина — муцала је жена дрхћући у самртном страху.

— Невина! Како да није! Само што смо са твојом црном косом удавили оног Жидова, јер не имадосмо ужета. Ти си своју косу одрезала, да нам као уже послужи. Погледајте, молићу, где је коса у ове жене? Али да почнем испрва. Изволте само писати, благородни господине...

Превео **Милован.**

Д О П И С И.

Меленци, 14. јула. У 80. броју „Заставе“ од о. г. описали смо под натписом „Парче Турске у Угарској“ јадно стање овдашње црк. школ. општине. Том приликом смо рекли, да се уздржавамо од сваког тумачења, него пуштамо да дела говоре. А оно што смо рекли, то смо и учинили, те смо изнели гола факта и ништа више. Па шта смо доказали? Доказали смо: да је црк. школ. општина од 1880—1886. год. свој црк. школ. прирез редовно разрезивала и политичној општини га на прикупљање слала, те јој је за то време послала 26.491 ф. 30 н. Даље, да је црк. школ. општина политичној општини од 1880—1886. редовно слала своје предрачуне за школ. прирез, које та општина по својој обвези бр. 62. односно бр. 4087. разрезује и прикупља и да јој је послала 21.810 ф. 44 н. Да је дакле политична општина од 1880—1886. год. имала да прикупи и црк. школ. и школ. прореза 48.301 ф. 74 н. а. вр. и да новац црк. школ. општини преда. Поред тога смо доказали: да је политична општина црк. школ. прирез (који црк. школ. општина разрезује, а политична прикупља) прикупљала, али да о њему нема тачна рачуна. Да пак школски прирез (који политична општина по горњој својој обвези разрезује и прикупља) за пуних 10 година није разрезивала ни прикупљала, него га је лане уједанпут почела разрезивати и уз егзекуцију прикупљати. Поред тога смо доказали: да је бивша управа црк. школ. општине својим путем тражила, да политична општина гледе оба прореза своју дужност врши (види акт од 12. дец. 1882. год. бр. 14) па је и успела, јер је политичној општини од стране виших власти то и наложено (види допис политичне општине од 8. јуна 1884. бр. 862.) Осим тога смо доказали: да се финанцијско стање овдашње црк. школ. општине од 1886—1890. године не може тачно означити, пошто за то време нису зготовљени рачуни исте општине. (Стиди се турска управо!) Најзад смо доказали: да за цело то време садашња управа црк. школ. општине није од политичне општине рачуне потражила, нити је исту на вршење дужности опоменула. Али ми смо још изјавили: да никога не сумњичимо, никога не оптужујемо, него тражимо чисте рачуне, а то је, држимо најмање, што смо као чланови црк. школ. општине тражити могли.

Но кад смо горње говорили и тражили, ми смо мислили, да ће и наши противници бити људи од образа, те ће положити чисте рачуне, или да ће — ћутати. Да, од то двоје су могли само једно учинити, јер трећег се у таком случају не сме ни један човек лаћати, који бар толико у себи честитости има, да се кадар покајати. Но ми смо се у свом очекивању преварили, пошто они нису учинили ни једно ни друго, него су почели све на ниже падати, по ономе: „Грех за грехом се ваља“... Па тако и они нису прегли да своје рачуне начисто изведу, а нису ни ћутали, него су се латили денунцијације. Тако денунцирају бившу општинску управу, али, знате, онако по будацима, те управа не може да прикупи ни за један случај по два сведока. А то је сведоџба, која јасно карактерише чистоту њихове савести, а која даље карактерише и разлику између нас и њих, јер ми говоримо свету на видику и с доказима у руци, а они онако испод жита и по рогљевима!

Али није ни на томе свршено, него је рађено и даље, а све у оном правцу, у ком је рађено и по општини. А то ће свако признати, ко прочита оно што долази, јер су и то чињенице, које се не дају побити. На име, овде је на Спасов-дан ваљало одржати избор једне трећине скупштинара, пошто јој је мандат истекао. Тај избор је закључила црк. школ. скупштина у својој ванредној седници, а за тим је општинска управа одредила избор на Спасов-дан за два часа по подне. И тако је изборна скупштина законито заказана и сазвана, а у речени дан и час се законито и скупила. По томе је требало и избор законито обавити, те тако наше црк. школ. односе у законит колосек свести. Но кад противници видеше, да од 331 искупљених бирача нема баш ни једног њиховог, они нађоше промуђуран изговор, да се скупштина не може држати, пошто нема довољан број одборника, ма да их је било 15 на окупу, а то је више него половина (половина је 12) која је нужна да одбор може радити. Тако је председник са одбором злонамерно изиграо право изборне скупштине, а то с тога, да с одбором продужи своју владавину, па по томе да продуже и полагање рачуна. Но тиме је председник изиграо себе па и сам одбор, пошто су се својевољно одрекли права да изборном скупштином рукују. С тога не могу то право натраг искати, јер се својевољно напуштено право не може више натраг повратити. А ако се узме у обзире и то, да је општина на порубу пропасти, онда ће бити јасно, да су се искупљени бирачи морали запитати: Шта сад? Па они су се и запитали, али су одмах и одговорили, тиме, што су се привремено конституисали и избор једне трећине скупштинара обавили. Тај свој рад су образложили и непобитним доказима поткрепили, а за тим су све епарх. управи на одобрење поднели. По томе се види, да је и у том погледу рађено јавно и с доказима у руци, онако, како поштеним људма и приличи.

А шта су радили противници? Они су приватно изаслали два изасланика у Вршац г. администратору ове епархије, који су денунцирали изборну скупштину. Говорено је ту како су бирачи дошли с „дреком“ и да потуку поштене људе (знате, тако се сами називају ти јунаци, који за пет година нису рачуне положили!) С тога су тражили да се горњи избор уништи, па да се нов нареди, а истим да рукује изасланик епарх. управе. (И право је, бар нек и тај види њихово „наседаније“.) Поред тога су тражили, да епарх. управа пошље ликвидаторе, који ће саставити општинске рачуне и за тим ликвидацију спровести. Не знамо у колико им је горње обећано, али знамо, да су извесна г. г. извукла 680 ф. а вр. за прављење рачуна, те су дужни и рачуне направити или новац повратити. Поред тога је одбор изабрао ликвидаторе, који су се обвезали, да ће ликвидацију бесплатно спровести, а ко тражи још и друге ликвидаторе тај треба и да их плати. Па кад дакле општина има своје рачуновође и своје ликвидаторе, а друге не тражи, онда како су могли ти изасланици као приватни људи иза леђа општине нешто друго баш у име општине тражити?! Но то се даје бар разумети, јер кад силници осете немоћ, онда не бирају сретства него се лаћају свачега, само да се у моћи одрже. Па тако раде и унесрећитељи ове општине, и они све чине за своје одржање те им је онда јасан и последњи корак. Али се никако не може оправдати поступак епарх. управе, која је и на таку пријаву донела решење и изасланство одредила. Но ми немамо ни против тога изасланства, само нека дођу, ствар мора ићи како треба, јер ту смо још и ми. А што се нека господа већ сада хвастају са својим цеповима и њиховом „волшебном“ моћи, то остављамо на други лист. У осталом о том опширније кад изасланство дође.

Уверени смо да су поштовани читатељи мислили, да је већ крај, али су се преварили, јер ти мајчини јунаци нису ни ту престали. Та није ни шала господовати, трошити, а ником рачуна не давати! То се богме мора бранити, па куд пукло да пукло, ма општина по сто пута пропала. Али каква општина? Корист, брате, корист, то је тим делијама главно! И с тога се и опет кренуше изасланици чак у Ср. Карловце самом српском патријарху, да се само спасе њихова ствар. Тамо су се упутили, да потраже зајам од 50000 ф. а. вр. а до 30000 ф. а. вр. су већ назадуживали, па куд ћеш боље! То су заиста лаке финанцијске операције, али баш не служе на част нашем финанцијеру и славном мужу, пошто то зна и свака бака. Но ми питамо: ко вас је господо на то опуномоћио, кад о томе црк. школ. скупштина ништа не зна, а једино је она надлежна да зајмове подиже? Па онда на што иђи, довољно је послати срп. нар. фондовима молбу са парчетом извода из грунтовнице. Но ту другог масла о чему ћемо други пут говорити, а сада довикујемо: рачуне, господо, рачуне, а манте се зајма!

Али пођимо даље, те разгледајмо ту недостојну борбу и у другим правцима, борбу, која само таковим људима приличи, као што су наши противници. Ми пре свега упозорујемо на 67. бр. „Бранika“ од о. г. у коме се лично напада овдашњи парох г. Милутин Думић и његово достојанство, а брани се достојанство овдашњег председника. Има то примећујемо, да нам је познато, да се г. парох само једном о своје достојанство огрешио, а то је онда, кад се понизио и дошао у ближи сношај са председником и његовом кликом. Даље знамо и то, да је и председничко достојанство у овој општини само једном понижено, а то је онда, кад је на председничку столицу сео садашњи председник. Па ни с тим није свршено, него је г. председник против њега поднео клеветничку тужбу, која је написана стилом најниже врсте и у којој га беди да буни народ, те лако може бити оно што је било у Бекеш-Чаби и Батоњи!! А то прелази сваку меру, јер с

таким се оружјем служе најокорелији грешници. Но г. парох је ову ствар већ пријавио где треба, те ће се ствар и решити, а краће ће свакако повући онај, који је био кадар тако што потписати. Ми ћемо у своје време о исходу ове ствари наше читатеље известити, а сада још нешто гледе самих ових редака. На име, молимо г. пароха да нам не замери што ово у његову обрану написасмо, јер на то нисмо ни права имали. А то ипак учинисмо с тога, што нам је стало до истине, па ма се она и не тицала људи из наших редова.

Али застаните мало... пригните се мало и чујте одкуцаје срдаца кад но родитељи притисну своју децу на измучене груди. Погледајте деци и родитељима у очи, кад им се жељни погледи после дугог времена опет сукобе. Хај па ћете чути божанствене гласе а без и једне речи, јер срце срцу откуцајима најснажније говори. Видећете сузу радости и весеља, која обично засија у родитељским и дечијим очима, кад се после дугог и тешког времена опет виде. А у свему томе ћете наћи оне свете везе, које вежу родитеље и децу, по којима крв није вода. Но наћете и најмоћнију залогу, да у тима тренутцима за човека постоји само један свет, свет мира и среће, који му из дечијих очију сија. У таким тренутцима човек не може на зло мислити, то је јасно, а ко то не верује, то није човек него је звер.

Но пређимо на ствар, па ћемо одмах видети да има и таких чудовишта у човечије облику. Било је овако: Овдашњи учитељ г. М. К. је 30. јуна дочекао своју децу, која су на страни у школи била. По томе се и он са својом децом налазио у горњем расположају, те је ту било питања са обадве стране. Како је већ био сумрак, то се са децом упутио из парка, који му је баш пред кућом, у свој стан. У томе је спазио где се шуња један ратар и један господар, али се на то није ни осврнао. Но тек што је ушао унутра, кад за њим уђоше ратари. Паја Исаков и Шандор Миросављевић, који су с њим приватна посла имали и тај дан га већ тражили. Али на врати их задржао један полицај и запита: „Куда ћете?“ а кад му они рекоше куда ће, он додаде: „Манте се једаред ваших комендија“. Кад овоме додамо, да је полицај Душан Бошњак јавно рекао у радионици Моје Монаша пред домаћином и ђоком Ружићем, да он г. М. К. сме затворити кад хоће, онда ће бити све јасно. Но питамо ми: има ли збиља какве кривице од стране г. учитеља? Ако је има па је г. бележнику позната, онда зашто је не пријави ономе форуму, који је позват, да у тим стварима суди? Али ако је нема, као што у ствари и јесте, онда како се то сме у слободној Угарској са једним грађанином радити?!

Нашег пријана г. М. К. је то и наљутило, те ће својим путем потражити задовољштине, па ће је и добити, јер ако има Бога, правда мора победити. У осталом нека га то теши, што сваки човек најбоље познаје своје душевне и моралне особине. По томе најбоље зна за што је дорастао, те се онда за то вежба, па како и друштво тражи. Наш г. бележник такођер себе најбоље познаје, па зна шта му према способностима приличи и с тога ето са обичним полицајом и предузима ноћне шетње испред туђих кућа. Па наспори му Боже!

Вршац 27. јула 1891. Сама слога Србина спасава! Ова реченица пуна значаја истина да Србу пише на грбу, али нашто, кад се ње слабо придржава. Ми, који би требали у овим кобним данима, да смо сложни, да један за све, а сви за једнога чврсто и храбро се боримо, ми баш један другога брукамо и од себе туђимо. У место да се чешће скупљамо на разним зборовима, те да се братски поразговарамо о добру и злу нашем; ми једно другог избегавамо и кад нам се зато најбоља прилика укаже. Ево једног примера, да видите како се Срби слабо придржавају светих речи на грбу написаних.

Недавно је изишао позив вршачког црк. певачког друштва на сва српска певачка друштва ове краљевине у коме су иста позвана, да на дан његове прославе — двадесетпето-годишњице постања њеног —, која ће се одржати 15. августа о. г. суделују, како би ова свечаност што лепше и сјајније испала Вршцу на славу, а народу српском на дику и понос. На ову значајну светковину требала се одазвати сва певачка друштва, јер је зацело реткост таково што код Србаља доживети, а уједно би показали, да Срб још живи да је јунак! Али нуто беде! Заказани дан за пријаву био је 15. јуни, па доцније све до пре неки дан — јер сад се скоро држала одборска седница — није се пријавило више — од толиких друштава — само једно Зар је то братски одзив и српско родољубље? Нека се друштва извинила, а нека која су позвата нису нашла за вредно ни да одговоре. Зар то није жалосна слика по нас Србе? Вршачко друштво суделовало је при многим свечаностима на другим местима, а ево како им се зајам њиховог братског родољубља враћа. Још нешто, што врло хрђаву сенку баца на наша српска друштва је ово! За светковину сем белоцркванског српског друштва пријавило се још овдашња три немачка и једно белоцркванско немачко. Српску прославу, да прославе Немци од њих је то врло племенито, и зацело да Срби то неће заборавити, али за нас Србе врло је жалосно, јер на такој једној прослави српској учествоваће четир немачка и два српска друштва, урачунајући и наше вршачко. Сваком Србину ово ће за цело пасти у очи, па ће се запитати, а где су Н. Сад, Панчево, Кикинда, Сентомаш и др. На то нека други одговоре. За сад оволико а до прославе како ће још испасти, идемо да видимо.

Србин вршчанин.

Народна просвета.

Извештај срп. акад. друштва „Стражилова“ у Грацу за годину 1890-I.

Децембар месец године 1889. остаће црним словима забележен у аналима српске ђачке омладине градачке! Српско ђачко друштво „Србадија“, које је пуних 15 година достојно место заузимало међу српским и словенским ђачким друштвима и које је однеговало Српству леп број врлих синова, који данас заузимају одличан положај у српском народу, распуштено је изненада. Библијотека друштвена, која је годинама попуњавана и у којој је био леп број српских и других књига, конфискована је с осталом имовином друштвеном и поклоњена свеучилишној библиотеци.

Омладина градачка као громом поражена с тога ненадног чина нађе се наједном као пука сирота у овом туђем свету без куће и кућишта. Али позната истрајност и жилавост српскога народа није изневерила ни омладине му!

Нашавши се пред свршеним чином, није омладина скрстила руке и нарицала за изгубљеном срећом, него уздахнувши дубоко сабрала је сву своју снагу, да створи себи ново огњиште, на којим ће попут весталинске ватре тињати вечити огањ пробуђене српске свести, да створи себи центар, око којега ће се купити сва српска омладина са градачких вел. школа из свих српских крајева, да се међусобно упознаје те уз своје науке да јача у србинској свести. И хвала заузимању и одушевљењу старијих чланова, српска је омладина створила себи ново друштво, назвавши га дичним и поносним именом „Стражилово“, на част и вечиту славу неумрлом песнику српске омладине. Старији, искуснији чланови прегоше свом снагом саставише друштвена правила и поднеше власти на потврду, конституисало се друштво тек почетком другога течаја и поздрављено од српских и градачких словенских друштава.

Обилнијега рада није могло бити, јер је био летњи течај, када је у опће мање чланова у друштву, а осим тога друштво је морало да набавља најпотребније ствари. Члан друштвени, познати млади песник српски Јосип Берса, читао је на неколико седница своју расправу „О Горском Вијенцу“, која је ове године изашла у „Новој Зети“. Друштво је у самом зачетку своме имало познату аферу са хрватском омладином односно са хрватским академским друштвом „Hrvatska“ у Грацу, која се свршила тим, да је између „Стражилова“ и „Hrvatske“ прекинута свеза, која постоји између свих овдашњих словенских акад. друштава, о чем је пр. год. писано у нашим листовима Међутим је и конац године дошао, када су се чланови разишли својим кућама.

Прави рад свој отпочело је „Стражилово“ ове школске године. Чим се омладина у октобру прошле године искупила, на првој главној скупштини 6. (18.) октобра изабран је нов управни одбор, који је имао силне тешкоће да савлада, што је лако и разумети, када се узме у обзир, да је ваљало све од почетка радити и да је ваљало уложити силна труда, да се ново друштво доведе на ону висину, на којој је његова претшасница стајала. И одбор није жалио ни труда ни времена па је уз обилату потпору свих чланова и успео, колико се само могло. Темељ друштву је чврсто постављен, пут, којим је друштво пошло добар је, и даљи успех зависи од тога, како ће се наставити.

Друштво је стајало у свези са словенским акад. друштвом „Triglav“ и пољским „Ognisko“ у Грацу, са српским акад. друштвом „Зора“ у Бечу, „Коло младих Срба“ у Будимпешти, „Побратимство“, акад. пев. друштво „Обилић“ и „Фонд за потпору сиромашних великошколаца“ у Београду. Друштво је добијало позивнице на забавне и културне светковине из свих српских крајева: од певачких друштава, појединих опћина и корпорација; тако од певачких друштава: акад. певачко друштво „Обилић“, радничко певачко друштво „Даворје“ у Београду, „Гусле“ у Мостару, „Слога“ у Сарајеву, „Јединство“ у Котору“, срп. певачко друштво у Тузли и у Новом Саду, а онда од многих корпорација, међу којема нам је истакнути: Читаоница у Подгорици у Црној Гори, српска православна школа у Сарајеву, српска читаоница у Крижевцима, Задруга Српкиња у Вуковару, „Нада“ у Београду и многи други, нарочито многе црквено-школске опћине као и српска омладина у поносној Босни и кршној Херцеговини. Осим тога леп је број словенских друштава, која су „Стражилово“ позивала на своје светковине, тако: акад. словеначко друштво „Slovenija“ у Бечу, „Буковина“ у Черновицама, чешко слов. рударско друштво „Prokop“ у Љубну, слов. читаоница у Марибору, а не давно је ступило „Стражилово“ у братску свезу с чувеним друштвом ђачким „Славија“ у Златном Прагу.

То је довољан доказ, да је „Стражилово“ за тако кратко време свога опстанка стекло леп углед и одличан положај како у свом српском народу тако и код братских словенских народа.

Најважнији догађај у друштву ове године јесте свечано отварање његово, које је прослављено о св. Сави. Већ на првој главној скупштини поведена је реч о томе, како да друштво прослави свој постанак, јер се прошле године ради краткога времена није могла прославити. У тој цељи изабран је посебан одбор, који је на првој идућој седници поднео нацрт, по којим о св. Сави има друштво да прослави свој постанак; а како се баш ове године навршује цели један век од онога сретнога дана, када је божанство поклонило Српству једнога од највећих синова његових, сина, којим се Српство може пред сваким подичити, који је задужио свој народ борећи се за њ и пером злаћаним и бритким мачем — омладина српска, верна традицијама у прослављању народних идеала, прославиће скупа успомену на тај дан, удвостручивши своје славље.

Одбор за прославу уложио је свој труд и заузео се својски око припрема, да прослава испадне што величанственија, достојно успомене неумрлога Сарајлије, достојно „Стражилова“, достојно омладине српске. Али не само одбор, него сва омладина српска осећа се позваном, да од своје стране допринесе по могућности и само од тако силнога заузимања могао је успех онако сјајан бити, само тако се могла задовољити публика на беседи, која је осим оно неколико српских породица сва била што слов. што немачка. Кум друштвени, члан српске омладине Вл. Тројановић спевао је пролог као поздрав „Стражилову“ а земљак Симин члан друштвени Ристо Божић изнео је у кратким цртама живот и рад слављеников, његове заслуге за српску књигу и за српску идеју. — Осим тога одбору за прославу пошло је за руком предобити славног певача, првог тенористу на овдашњој опери Пољака госп. Матију Шлафенберга, који нам је увеличао прославу својим дивним певањем. У знак признања дало му је друштво велик венац са српским тробојним тракама. Да пак и народ српски води рачуна о својој омладини око „Стражилова“ доказом је онај леп број брзојавних поздрава и добровољних прилога о прослави — што је у своје време изнешено на јавност у нашим јавним гласилима — као и оне силне позивнице, што их напред споменусмо.

Састанака друштвених било је у свему 15, и то три главне скупштине: почетна, завршна и једна ванредна, и 12 редовних седница. — Најважнији рад на редовним седницама је „пословни ред“ друштвени, који је тачно и исцрпиво састављен и који је на пет седница свестрано претресан, док није од друштва коначно примљен био. Што се тиче књижевних радова, ту нам ова година баш није била обилата, али ни посвема бесплодна. Осим горе наведенога говора, што га је члан Ристо Божић на беседи говорио у славу своме великоме земљаку Сими Милутиновићу-Сарајлији, читао је члан Јордан Стајић приказ свој на красну књигу Драгашевићеву „Македонски Словени“, чему је баш брат Јордан највише позван, јер је он из новоослобођених српских крајева и као такав најближи оној нашој браћи, о којој се у споменутој књизи онако темељно расправља. — Члан Вл. Скарић босанац читао је приказ свој на први српски календар у Босни-Херцеговини „Требевић“ а члан А. Романић приказ „Гор. Вијенца“, красно издање врлога српскога научењака, младога Дубровчанина др. Милана Решетара; члан српске омладине градачке Р. Јеремић, син кршне Херцеговине читао је своју критичну студију о Миклошићу и његовим заслугама за српски језик.

Ово је наравно врло скроман рад, али када се узму у обзир све потешкоће, што их је ваљало савладати, уздамо се, да ћемо српски народ и тиме задовољити.

Кад је словенску књигу задесио силан удар смрћу најснажнијега јој преставника, великога слависте дра Франа Миклошића, који за српски језик има тако огромних заслуга, „Стражилово“ је телеграфски изразило свој бол и своје саучешће породици великога покојника, на што су се синови покојникови писмено захвалили друштву. Осим тога је на првој идућој седници стављена на дневни ред посетна тачка „Помен дру Фр. Миклошићу“, где је Р. Јеремић читао своју споменуту студију о славном паучењаку.

Српска омладина градачка претрпила је тежак губитак, јер је смрт покосила бившега јој члана, врла друга Ђура Катурића, сина јуначке српске Боке. „Стражилово“ је и њега оплакало својим начином — посебном тачком дневнога реда на првој идућој седници, где је члан Вл. Тројановић говорио о покојнику као ваљаном Србину и врлом српском омладинцу. Исто тако је друштво ожалило бившег члана „Србадије“ млада на жалост већ упокојена Србина дра Пају Падејскога, где је члан друштвени Душан Пелеш говорио у спомен покојнику нагласив, колико је њим изгубила српска књига, којој је покојник био вредан радник, а колико српска омладина, којој је покојник био врстан члан. Покој душама наших драгих покојника!

Друштвени састанци били су у главном добро посећени, особито у зимском течају, у летњем слабије, што се даде и разумети. Што се тиче друштвених чланова, уписало се на првој главној скупштини 58, кашње је број растао све до 69 и то из свих српских крајева. Леп је број браће из Далмације, међу којима 15 врлих Срба католичке вере има, а њих десеторица (наравно сви католици) из српске Атине, питомога Дубровника, из те главе српскога трупа, како рече витешки господар Прне Горе и брда. До конца године остало је у друштву 19 чланова. Оној браћи, која су остала друштву верна до краја, буди овим изречена хвала, а осталим, који су из немара или из нехата напустили друштво или никако нису ни ступали у њега, братска опомена, да на годину сви дођу као чланови у друштво, то мезимче српске градачке омладине, која га је створила, да нам оно напредује, да се поносимо с њим и пред својим народом и пред словенским, па и пред несловенским немачким друштвима!

Друштво је ревно пратило савремену српску књижевност набављајући по могућности белетристичне, научне и привредне српске часописе, а набављањем и читањем политичких листова пратила је омладина будним оком јаван ред целога народа српскога. „Стражилово“ се уписало одмах у почетку године за члана „Матице Српске“ уложивши прву рату. Што ее тиче белетристичних, научних и привредних, добијала је читаоница друштвена бесплатно: „Нову Зету“, „Преодницу“, „Право“, „Гласник земаљскога музеја за Босну и Херцеговину“, „Славјанскија извјрстија“, „Тежак;“ од политичких: „Заставу“, „Браник“, „Србобран“, „Одјек,“ „Obzor“, „Narodne Novine“, „Глас Црногорца“, „Слободу“, „Видело“, на чему се администрацијама поменутих листова изриче овим у име „Стражилова“ најтоплија благодарност. Члан друштвени Миливој Бабић претплатио је друштво на „Јавор“, на чему му такођер срдачна хвала.

Али највећа туга нам је у томе, што је књижница друштвена врло сиромашна, истом основана и то поклонима својих чланова уз по гдекоји одличан поклон којега српскога књижевника, као г. др. М. Решетар своје издање „Горског Вијенца“, Мапојло Грбић „Карловачко владичанство“, Јован Драгашевић „Македонски Словени“, на чему им велика хвала!

Овом приликом слободни смо приметити, да би српска књижевна друштва, као и српски књижевници и књижари врло велику задужбину учинили, кад би отиснули по који комад својих књига књижници „Стражилова“ имајући на уму, да тиме чине корист омладини свога народа, која је позвана, да данас сутра буде свом народу учитељ и бранитељ, а за то треба ваљане спреме и свестраног образовања, што се не да постићи само учењем својих студија, него читањем књига и праћењем свих промена и догађаја и у свом народу и изван њега. Да нас није задесила худа нама укидањем „Србадије“ и конфисковањем књижнице, били би смо с те стране мирни и осигурани, а овако нужда нас гони, да изнесемо своју невољу, а коме другом ако не свом народу? И да умолимо сва наша књижевна друштва, родољубиве књижевнике и књижаре, да нас у том тешком положају помогну, а српска омладина око „Стражилова“ умеће сачувати трајну благодарност према својим добротворима. — Уз то ће се настојати, да се свака нова књига на друштвеним седницама прикаже.

Свршетком године сачињавали су управни одбор ова браћа: Војислав Ж. Ђорђевић председник, Петар Борчић потпредседник, Стеван Ј. Стојковић и Васо А. Петровић тајници, Миливој Бабић благајник, Ненад Ненандовић књижничар, Никола Пајић, Милан Јовановић и Ж. Влајић ревизори.

Са главне скупштине српскога академскога друштва „Стражилова“ држане у Грацу.

Потпредседник: **Петар Борчић**, медицинар.

Тајник: **Стеван Ј. Стојковић**, правник.

Српском свету!

Ове године навршује се двадесет и пет година, од кад срп. црквено певачко друштво у Вршцу постоји. Још 1865. год., када се вршачка омладина са прве уједињене омладинске скупштине натраг повратила, почела је одмах с јесени исте године певачку задругу склапати, имајући пред очима циљ: да удружењем и заједничким силама када буде прионула, моћи ће до лепог и повољног резултата доћи; а са вештачким и хармоничким певањем, моћи ће пак да улепша венац народном и црквеном певању. И подузеће овдашњег српског младог нараштаја још исте године поче да хвата дубљег корена. Родољубље и свест вршачких грађана не само да му живот и опстанак даде, већ га гаји и одржава пуних двадесет и пет година и као што видимо, друштво још неуморно служи својој цркви и народу.

Са пуним правом може се данашње вршачко срп. црквено певачко друштво срећним сматрати, што је четврт века дочекало. С тога се и показала жеља овдашњег грађанства, као и жеља целог певачког друштва, да се на достојни начин прослави двадесет и пета година не само од свога постанка, већ и свог непрекидног реда.

Певачки управни одбор, са одобрењем пев. скупштине, углавио је: да се дана 15. и 16. августа о. г. на вел. Госпођу прослава одржи; а обавиће се овим редом: 1. У очи дана прославе, у среду 14. августа, дочек гостију са стране. 2. На дан прославе, у четвртак 15. августа у 10 сах. у јутру св. литурђија са благодарењем, по подне у 1 сах. банкет а у вече свечана беседа са игранком, на коју ће сва пријављена пев. друштва заједнички певати. 3. У петак 16. августа биће излет на брдо а у вече дилетантска позоришна представа.

У то име част нам је, позвати све срп. певаче, пријатеље, познанике и сваког брата да нам дође и учесник при прослави нашој буде.

Молимо сваког брата и пријатеља, да нам свој

долазак за времена јави, како би одбор могао побринути се за угодне станове.

У Вршцу, на св. Пантелију 1891.

Стева Марјановић, друштв. тајник. **Др. Светозар Васић,** председник.

Вести из места и са стране.

Одликовање. Приликом посете српског краља Александра I. у Петрограду, подарио је руски цар првом краљевском намеснику Јовану Ристићу орден Александра Невског, а српском министру председнику Николи П. Пашићу орден белога орла. Руски ђенерал Черњајев одликован је таковским орденом са бриљантима.

Вршац и помађаривање. Није вајде у Вршцу међу тамошњим Немцима хоће баш да створе помађаривање у школама. Ових дана је комунални школски одбор немачких школа вршачких имао своју редовну седницу, на којој је решио, да се почетком ове школске године укине предавање појединих предмета немачким језиком, па да се замени мађарским. Према том у немачким школама вршачким нема више немачког језика. Није дакле чудо, што су Мађари надигли онолику ларму због грађења новог позоришта у Будимпешти, кад се ето сами Немци одричу свог језика.

Продаја руских коња. Руски коњи се уопште јако купују. Тако је сад приликом курског вашара у Русији дошло врло много страних трговаца, који беху вољни да купе четрдесет и пет хиљада коња за топништво и коњицу страних држава и то за Аустро-Угарску 17.000, за Немачку 13.000, за Турску 11.000 и за Румунију 4.000 коња. У самом Курску купљено је око 15.000 коња. Тај сој коња је врло издржљив, те је згодан за топништво. По мнењу трговаца, који се веома добро разуму у коњима почео је сој донских коња веома да опада. Тумачи се то отуд, што се ти коњи у великој мери одводе у стране земље.

Краткe вести. У Ариљу у Србији хтео је поп напредњак да убије учитеља радикала, те услед тога мора учитељ да иде под оружјем. — Епархијска скупштина горњокарловачке дијецезе биће у Плашком 4. септембра о. г. — На Петров-дан прешле су три Мађарице римокатоличкиње у Сегедину у православље. — Кр. српски умировљени капетан Милован Гушић оставио је након смрти своје 30.000 фор. на добротворне цели. — У Америци ће ове године бити тако добра жетва какве скоро није било. — У српској војсци увешће се нов барут. — У лублинској гувернији у Пољској беснио је ових дана страшан олуј који је трајао 8 сати. Гром је убио 8 војника и 15 сељака. — Из Беча је нестало адвоката Мартина Дауера, који је проневерио 30000 ф. — У Будакесу убио је неки Рудолф Рит свог рођеног оца. — Министарство угарско хоће да подигне два завода за поправљање малолетних дечака — злочинаца. — Будимпештанска капетанија издала је врло строгу наредбу у погледу држања паса. — Жандармерија у Богшану похватала је повећу разбојничку чету, која је задавала страха целој Јужној Угарској. — У Сенти су приликом избора магистратских чиновника победили опозицијонари. — У Ст. Кањижи решили су да оснују грађанску школу — Немачки ђаци на прашком универзитету одобравају одговор мађарских ђака на меморандум румунски. — У Паризу се убио прексиноћ један херцог, чије име још није изашло у јавност. — Код св. Мартина удавило се при прелазу шеснаест жетелаца у Драви. — У државној гимназији у Новом Саду хоће почетком школске године да оснују интернат. — Познати кисачки евангелички поп Фридрих Штелцер издао је ових дана броширу у којој описује злоупотребе приликом посланичких избора у Бачкој.

Трговина.

Нови Сад, 30. јула. Довоз ране на овдашњу житну пијацу био је данас као и прошли пут. Цена пшеници, кукурузу, зоби и осталом зрневљу остала је стара. Данас бележимо ове цене: Пшеница 9 ф. 70 н., кукуруз 5 ф. 50 н., јечам 5 ф. 60 н., зоб 5 фор. наполица 8 ф. 20 н. Све од 100 килограма.

На осталим пијацама није такође било промене. Продавало се:

Теоци 6—16 ф. по ком.
Јагњци 5—11 фор. по пару.
Свињи дебели 42—44 ф.
Свињи млади 40—42 фор.
Маст 50 фор.
Сланина 50 фор.
Све од 100 килограма.

Време је лепо, но не би шкодило мало кише да разгали ову врућину, која је опет овладала. Придолазак странаца био је доста јаки, што се има приписати лепом времену, а и том што је жетва већим делом прешла.

*

Будимпешта, 29. јула. Пшеница имађаше данас живу тенденцију, нуђење беше обилато, воља за куповањем беше жива, обрт је износио око 18.000 мет. цената. Остало зрневље такођер се тражило.

Продавало се: Нова потиска пшеница 10 фор. 20—50 нов. Пештанска 9 фор. 40—50 нов. Бачка 10 фор. до 10 ф. 40 нов. — Стара потиска 10 ф. 90 нов. до 11 фор. Стара бачка 10 ф. 75 нов. Све од 100 килограма.

Раж 9 фор. 25 нов. Јечам 5 ф. 95 н. до 6 ф. стара зоб 6 ф. 35—50 нов. кукуруз 5 фор. 95 нов.

Термини:

Пшеница за пролеће 10 ф. 12—19 н.
„ „ јесен 9 ф. 68—77 н.
Кукуруз за мај-јуни 1892. 5 ф. 28—35 н.
„ „ јули-август 5 ф. 97 н. до 6 ф. 3 н.
Зоб јесења 5 ф. 57—62 н.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 30. јула.

Дукати — — — — — — — —	5·57
Наполеондори — — — — — —	9·38
Немачка марка — — — — — —	57.95
Лондон — — — — — — — —	117.85

Најновије вести.

— Из Беча јављају, да је српски краљ Александар стигао у Беч у 10 сати у вече. Како краљ српски путује инкогнито од границе до Ишла, то су га на железничкој станици поздравили посланик витез Темел, државни намесник Килмансег, полицајни председник Краус, корски командант Шенфелд и све особље српског посланства и изасланство бечких Срба. У пратњи краљевој, који имађаше на себи српску униформу беху краљ. намесник Ј. Ристић, министар-председник Н. П. Пашић, почасни кавалер фмл. Немечић и српски посланик у Бечу Симић, који беху изашли до границе краљу на сусрет. Кад је краљ, праћен Ристићем и почасним кавалером изашао из засебног влака, претставише му се присутни достојанственици и изасланство бечких Срба. За тим се одвезао у двор, где ће као гост аустро-угарског владара пренећити у оделењу за странце. Пред станицом и на улазу у пратерску улицу беше се искупило мноштво света, који је младог краља поздравио са одушевљеним „живио“. Појава младог краља учинила је на присутну публику веома пријатан утисак.

— У свези са данашњим дописом нашим из Меленаца има „Еђетертеш“ вест о истој ствари. И он вели, да је темишварска конзисторија наредила истрагу против претставника меленачке црк. школ. српске општине. Повод истрази је то, што се ушло у траг многим неправилностима, које се догађале при руковању с општинским имањем, те је услед тог несавесног руковања нестало повеће своте.

— Из Цариграда јављају, да су турски разбојници напали на два француска држављанина Руфија и Рајмонда, код Хератлеје. Руфија пустише скоро одмах, да донесе откуп од 115.000 лира, иначе ће Рајмунда убити. Француски посланик у Цариграду учинио је одмах нужне кораке код порте, да се Рајмунд ослободи.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

(Стигли 30 јула у вече).

Беч. Јутрос у 8 сахата отпутовао је српски краљ Александар I. у Ишл

Београд. На позив своје владе отпутовао је данас француски посланик из Србије у Париз, да буде присутан приликом посете српског краља.

Париз. Данаске у јутру стигао је амо руски велики кнез Алексије. Овде га дочекаше са одушевљеним усклицима: „Живио цар руски“.

Будимпешта. Извештај имунитетског одбора у ствари афере Угрон-Узелчеве поднесен је данас заједно са одвојеним мишлењем одборске мањине сабору. Председник сабора предлаже, да се тај извештај у седници од четвртка стави на дневни ред. Садовски (крајња левица) пребацив влади, да није довољно енергична и да је тесногруда у истрази речкој (фиуманској), предлаже, да се саветовање отпочне тек онда, кад се заврши истрага на Реци. Министар-председник одговарајући Садовском доказује, да је влада учинила нужне кораке у овој ствари. Хорански и Хелфи усвајају предлог Садовсков, али посланичка кућа усвојила је предлог председникових.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у Гааду, овим се отвара стечај.

Плата је у готовом новцу 130 фор.
30 кибли жита.
12 кибли кукуруза.
4 фата тврди дрва.
3 ланца ораће земље.
1 ланац ливаде.

Слободан стан, који се састоји из једне собе, а уз то и огрев.

Учитељ је за исту плату дужан и пофторну школу обдржавати.

Сваки учитељ, који жели ово место получити нека се изволи најдуже до Велике Госпојине лично пријавити.

У Гааду, 25. јула 1891. године.

Мила Малимарков, школ. управитељ. 2—3 **Жива Николин,** председник.

СТЕЧАЈ.

У стипендијској заклади **баронице Еуфимије Јовићке** отвара се стечај на два места: за слушаоце ниже гимназије, реалке или грађанске школе.

Ова стипендија износи 250 фор. годишње. Рок искању траје до 14 (26.) августа о. г. Само се оне молбе узимају у обзир, које дотле стигну.

Молиоци су дужни приложити ове исправе уз молбу: 1. Крштено писмо, за доказ да су Срби православне вере. — 2. Школску сведоџбу од последњег течаја. — 3. Лекарску сведоџбу о своме здрављу. 4. Сведоџбу сиромашног стања, као и о моралном владању.

По закладном уставу питомци су дужни слушати изабрану струку на јавним заводима у земљама св. Стеванове круне. Првенство имају они који су родом Старо-Бечејци, ако им је општа оцена бар добра. Тек ако таких не буде, онда — по реду способности — долази у обзир и сваки други православан Србин и ученик, који је грађанин земаља св. Стеванове круне.

Ни један питомац не сме уживати у исто време још коју стипендију.

Из одборске седнице српске православне црквене општине у Старом Бечеју 26. јула (7. августа) 1891.

Јован Михајловић, перовођа. 2—3 **Др. Арон пл. Војновић,** председник.

СТЕЧАЈ.

На ново установљено место једне учитељице ручнога рада и кућарства, које се има почетком идуће школске године отворити, овим се расписује стечај.

Плата је учитељици годишње 600 (шест стотина) фор., стан и огрев.

Учитељици спадаће у дужност предавати: кућарство, сваковрсни женски ручни рад практично, као кројење и шав хаљина; даље предавање немачког језика, а све то на основу наставног плана, који ће јој се уручити, те који је према околностима раван наставном плану ма које више девојачке школе. Иста мора бити Српкиња православне вере, способна у горњој струци и вешта немачком језику.

Своју добро инструирану молбу нека пошаље потписатој општини најдаље до 15. авг. (по ст) о. г.

У Бањалуци, 25. јула 1891.

Српска православна црквено-школска општина.

2—3

МЕШОВИТА РАДЊА
ПЕТРА МАУКОВИЋА
У ШИДУ 2-2
потребује једног спомоћника који говори немачки и мађарски и једног шегрта, који би могли одма ступити.

КАБАНИЧАРСКА РАДЊА
ИГЊАТА ЦУЦИНА
у Сентомашу (Бачка)
потребује једног вештог помоћника у шаву и продаји. Плата добра. Ступити може у радњу одма. 2 3

МАНУФАКТУРНА РАДЊА
ЈОВАНА СЕКУЛИЋА
У МИТРОВИЦИ
потребује млађег и старијег спомоћника за месец септембар. Они који су на плацу познати имају првенство. 3-3

ЗА МАНУФАКТУРНУ ТРГОВИНУ
ЗАХ. Г. СТОЈКОВИЋА
У СОМБОРУ
потребан је један старији и један млађи ваљан спомоћник. Који су у Сомбору службовали, имају првенство. 3—3

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
ЛУКЕ СТОЈКОВОГ
У СОМБОРУ 3—3
потребује доброг старијег помоћника. Првенство имају они, који су мађарском и немачком језику вични.

ОБЈАВА.

Предаје се радња с памуком у Новом Саду, која пуних 56 година постоји и најлепши глас ужива.

Ближи услови могу се дознати код гђе Јелисавете удове Петра Натошевића. 3—3

СПЕЦЕРАЈСКА ТРГОВИНА
М. ПЕТКОВИЋА
У ИНЂИЈИ
потребује два шегрта. Првенство имају они, који су два разреда гимназије, обртне школе или реалке свршили. 3—3

ПАМУЧАРСКА И СРПСКО-ПЛАТНАРСКА
ТРГОВИНА
ДУШАНА МАКСИМОВИЋА
У ШИДУ
потребује једног практиканта или шегрта који може 1. септембра ступити. 3—3

ВЕЛИКА И ШПЕЦИАЛИТЕТСКА ТРАФИКА
ЉУБОМИРА МИХАЈЛОВИЋА
У ПАНЧЕВУ
потребује једног млађег спомоћника шпецерајске струке, који је у трафики сервиро има првенство. Ступити може одма. 3 3

ШПЕЦЕРАЈСКА-ГВОЖЂАРСКА И МЕШОВИТА
ТРГОВИНА
Н. ЂУРИШИЋА
у Руми 2—3
потребује два помоћника и два шегрта, деца која су свршила обртну школу имају првенство.

МАСТ
ВОЈНОГА ЛЕКАРА Дра А. БЛАУА
ПРОТИВ
ЗНОЈЕЊА НОГУ, ДЛАНОВА,
ТАКОЂЕ И ПРОТИВ ЗАДАЈА ОД ЗНОЈА.

Употреба овога средства је угодна, дејство пак сигурно и изненађује.

Цена тегли је са упутством 90 н На страну са поштарином 1 ф. 20 н.

Наручбине нека се искључиво упућују на апотекара П. ГЕОРГИЈЕВИЋА у Новом Саду. 4-4

УПРАВИТЕЉА
ЛЕОПОЛДА ЛАНДЕСМАНА
висок кр. уг. министаротвом наставе са правом јавности овлашћена
ДЕЧАЧКА ШКОЛА И ВАСПИТНИ ЗАВОД
(СА ШЕСТ РАЗРЕДА ГРАЂАНСКА ШКОЛА)
у Суботици (у Бачкој).

Ова грађанска школа спрема своје питомце за препарандију, трговачку академију, индустријску и кадетску школу; оспособљава их за звања државна, трговачко-индустријског подухвата; за чиновнике обезбеђујућих и банкарских завода. Слушаоци ове школе могу прећи у школу шумарско-земљоделску и марвено лекарску. У заводу се учи и говори:

српски, мађарски, немачки и француски. 5—10

Брижљиво васпитање, савесна пажња на наклоност, којој струци питомац тежи. Строг надзор. Цене умерене. На захтевање се шаљу програми бесплатно.

ОНИМА, КОЈИ ПУШЕ ЦИГАРЕТЕ!

Ко паметно пуши цигарете, знаће, да доброта цигарете исто толико зависи од тога, каква је артија, као и од самог дувана.

Сваки, који пуши цигарете, треба не само због тога, већ и у интересу свога здравља да пази, да само ону артију употребљује, у које се каквоћу не може сумњати, да је најбоља. Ову сигурност налази дуванџија при употреби артије за цигарете из

фабрике Braunstein Frères у Паризу
65. Boulevard Exelmans

Марка: „Le dernières Cartouches“.

На основу многобројних сравњујућих анализа разних артија за цигарете, којих има у трговинама, а које су анализе предузели први научни ауторитети у земљи и ван земље, доказало се, да наши производи остају увек једни и исти и да су најизврснije каквоће.

Ми увек за тим настојимо, да наша роба буде једнако изврсна и да се увек у истом броју листова може добити. Но са разних страна покушавају, да завараају публику, која пуши, те због тога има и такве робе, на којој видимо, да произвађачи исте у супрот обичаја солидних фабриканата не мећу марке својих фирама.

Исто се тако покушава да се унесу производи у обрт најпре добри, а после кад дођу у обрт, да им се погорша и квоћа и да се продају у мањем броју листова. Према свему томе ми смо уверени, да ће сваки паметан дуванџија употребити нашу робу са марком **„Les dernières Cartouches“**, која се као ни једна друга за читав низ година одржала као најизврснија. Чинимо пажљивим сваког, да се на свакој етикети наша фирма налази

BRAUNSTEIN FRÈRES.

Једно фабричко сложиште наше фирме за продавање „артије за цигарете“ као и готових завоја за цигарете налази се у Бечу, **I. Schottenring, 25.**

Наше праве француске артије за цигарете **Les dernières Cartouches**, од које сваки картон носи фирму **Braunstein frères**, као и готових завоја од исте може се добити у Новом Саду код г.г. Н. Димовића и Емериха Дицгена. 14—25

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.